

EVANGELIKUS EGYHÁZ ÉS ISKOLA.

MEGJELEN HETENKÉNT EGYSZER.

Előfizetési ár:

Egész évre . . 6 frt — kr.
félévre . . . 3 „ — „
negyedévre . . 1 „ 50 „
Egy szám ára : 12 kr. o. é.

Szerkesztő- s kiadó-hivatal: Pozsony, Konventutcza 6. sz.

Felelős szerkesztő s kiadó:

TRSZTYÉNSZKY FERENCZ.

Hirdetés ára:

Négyhasábos petit sorként
egyszer közölve 7 kr.,
többször közölve 5 kr.
Bélyegdíj: külön 30 kr.

Tartalom: Karácsonykor. (Sántha Károly). — Egy kis egyházpolitika. (Thomay József). — Utközben. (Bognár Endre.) — Ez is egy baj. (Varga Pál.) — A 46-ik Zsoltár. (Stromp László.) — Belföld. — Külföld. — Vegyesek. — Pályázatok.

Karácsonykor.

(Ima.)

Egy áldott Isten, mindörökké,
Hogy elküldötted szent Fiad'!
Nem siralomnak völgye többé
E föld, a szenvedés miatt.
Vigasztaló jött s általa
Megnyilt az Eden ajtaja.

Megnyilt az Eden s a mennyország
A tiszta szívbe szállt alá;
S mik békeségünk itt elorzák,
Meggyőzve már bűn és halál,
Alnok kigyónak a feje
Megtörtetett; hol ereje?

Hol van fullánkod, oh koporsó?
Búbánat, hol sebző nyilad?
Jöjön bár óram, az utolsó,
Rám éj után szebb nap virad;
S míg itt e földön bujdosom,
Vezet, kísér én Jézusom.

Boldog, kit Ő vezet, kíséretet:
Nehéz uton el nem esik;
Oldala mellett a kísértet,
Megedz, tisztít és nemesít.
Általa ujjászületünk,
S megáldatik mi életünk.

Az Istennek dicsőség legyen,
Imádja Őt egész világ!
Öröm hangozzék földön, égen,
Hogy elküldötte szent Fiát!
Ezért minden szívdobbanás
Legyen egy-egy hálaadás!

Sántha Károly.

Egy kis egyházpolitika.

Trefort, vallásügyi miniszter úr legújban az akadémia egyik ülésén Guizotról mondott emlékbeszédében arra, az egyházpolitikai tannak is beváló következtetésre jut, — hogy: „Az állami alakulásoknál a vallás és egyház mozzanatait a számításból nem szabad kihagyni.“

No hát ez nem új, sőt nagyon is régi tan, melyet Magyarországon hirdetnek és követnek I-ső István király óta, a ki már akkor, mikor elküldötte a pannonhalmi apátot II. Silvester pápához azzal a kérelemmel, — hogy fogadná be a magyar nemzetet az egyház kebelébe s hogy adna neki koronát, melylyel megkoronáztatnék, — bizonyította azt, hogy a magyar állam alakulásánál a vallás és egyház mozzanatait nem hagyta ki a számításból.

Hát még mikor elfogadta a pápától az apostolság jelvényét, a keresztet is, melynél fogva a magyar király ma is az „apostoli király“ czimet viseli; vagy mikor a püspököket az ország vagyionából királyi bőkezűséggel meggazdagította, óriási gazdagsággal halmozta el, melynek háborítlan birtoklását most is élvezik annyira, hogy míg ez állam mindössze csak 323,648 frtot fordíthat közművelődési célokra, — addig egyetlen egy érseknek több évi jövedelme

van ennél s a mi még szembeötlőbb ellentét, még Magyarország majd 15 milliónyi közönsége nem is egészen 6 millió forintot fordíthat a vallás- és közkutatás céljainak előmozdítására, — addig maga a primás 1 millió frtot meghaladó évi jövedelem fölött rendelkezik: — mindezen tények nem a mellett harcolnak-e, hogy a miniszter által hangoztatott tan alkalmazása az ős időktől fogva mind e mai napig érvényben van?!

És ha tekintetbe vesszük azt, hogy ebben a mi virilis intézményű magyar hazánkban oly nagy szerepet játszik a vagyon, hogy még a „vis“-t, az erőt is csaknem egészen azzal azonosítják; hogy az egyén befolyása, tekintélye és hatalmi állása oly kirívólag ahhoz van tapadva: hát a dolgot illetően rendje mellett szükséges volt-e azt tételt annyira élére állítani s mikor a miniszter ezt mégis tette, nem-e nyitott ajtót zörgetett?!

Ha az egyház és vallás alatt a római egyházat és a római kath. vallást értette, — akkor igen. Akkor természetesen nem új a tan, melyet hirdetett, akkor ennek még csak felfrissítésére sem volt semmi szükség.

De a jeles eszű ministerről, a ki oly nagyon sokat szokott gondolkozni még mások helyett is, nem tételezhet-

jük fel azt, mintha feleslegest mondott volna, mintha azt a szalmát csépelte volna, melyből a kipergett mag a római egyház csürebe takarított, mintha azt a fát rázta volna, mely rázás nélkül is önkényt hullatja gyümölcsét a kath. egyház ölébe.

Ennélfogva arra a gondolatra kell jönnünk, hogy a tudós miniszter az egyház és vallás alatt általában mindazon egyház- és vallásfelekezeteket értette, melyeknek jogos létezését Magyarország szentesített törvényei biztosítják, tehát a prot. egyházat is, az evangélikusok vallását is.

És ha így áll a dolog, — amint hogy így is kell állnia: akkor nem feleslegest, hanem olyas valamit mondott a miniszter, a mely új életszükséget fejez ki, a mely ránk protestánsokra ujság ingerével bír.

Mert még eddig mindig elég sajnosan azt kellett tapasztalnunk, hogy országunk lefolyt ezredéves államalakulásánál, vagy semmit se, vagy — és pedig a kényszerhelyzet súlya alatt, — édes keveset törődtek velünk. Az evangélikus egyházát és vallását jobbra kihagyták a számításból vagy csak úgy mellékesen reflektáltak rá, nem adván meg neki a magyar nemzeti politika, a vallás-erkölcs s általában a haladás és szellemi felvilágosodás terén hiven teljesített missziójáért a megérdemelt s az őt jogosan megillető tekintélyt, befolyást és elismerést.

De hát úgy látszik, hogy ezután majd másképp lesz.

S ha igaza van ma is a legnagyobb magyar embernek, ki ezt mondta: „Magyarország nem volt, hanem lesz...” — már pedig igaza van; mert hazánkat még mindig a levés stadiumán szemléljük még mindig egy szabad és boldog állammá való átalakulás magasztos célja felé törekszünk; mert itt bent országunk kebelében is még mindig több az ígélet földünk, mint a mit valósággal birunk: — hát reményelhetjük, hogy a bekövetkezendő procedurák történetében kormány és törvényhozás nem fog szemet húnyni azon mozzanatok előtt, a melyek a protestáns egyházban és vallásban mint állam-alkotó erők leledzenek.

Erre mutat a főrendiház reformjáról hozott s immár életbe léptetett törvény is, mely alkalmat nyújt a protestáns egyháznak, hogy főpásztorai, illetve felügyelői, — ha nem is a teljes viszonyosság alapján, mindnyájan, — de mégis közülök némelyek helyet nyervén, egyéb vallás-felekezetek püspökei mellett a felsőházban, a korona fényéhez közelebb emelkedhessék s befolyást gyakorolhasson a kormányzásra s az állam további alakulásának nagy munkájára.

Ily módon keresztül vihetjük azt, hogy arra felfelé, a hol eddig századokon át kizárólag a róm. katolicizmus szellemi légkörében mozogtak a kiváltságosok, — végre valahára az evang. tiszta szellem is életjelt adhasson magáról s a protestáns gondolkodás is érvényesülhessen.

Ebből most már önkényt következik, hogy a protestáns egyház sem tarthatja magát egészen távol a politikától, hogy a róm. katolikus egyház befolyásának ellensúlyozásául részt kell vennie a kormányügyek vezetésében vagy legalább a törvények alkotásában.

Sokan rosz néven veszik azt, ha úgy mint ők szeretnék, — némely protestáns lelkészek nem tartják távol magokat a politikától, hanem a község ügyeibe is bele ártják magukat sőt mint képviselők az ország dolgaiba is beavatkoznak.

De ha ezt a prot. lelkészek nem teszik, természetesen azok és ott, a kik és a hol az igaz szabadság és a polgári s egyházi alkotmány sánczai között tehetik: majd teszik helyettök is és pedig saját érdekükben a róm. kath. lelkészek vagy más a klerus elveinek letéteményesei; hanem hát a mit ők tesznek, abban prot. szempontból aligha lesz köszönet s majd egyszer csak arra ébrednénk fel, hogy fejünk felett ismét összezapott a katolicizmus régi árja.

Mert halljuk csak, mit is mond a pápa a püspököknek, tehát a keresztyénséggel identifikált róm. kath. egyháznak a „De civitatum constitutione christiana“ című imént kibocsátott encyklikájában?

Ezt mondja: „A közjólét emelésére szolgál az, ha a községek ügyeibe erélyesen beavatkozunk...” „Továbbá rendesen szükséges és dicséretre méltó az, ha a katolikusok a szorosabb térről a szélesebb tevékenységi körbe lépnek át s az állam ügyeinek vezetésére szentelik magukat.“

„A politikától való tartózkodás ép oly hibás lehet, mintha valamely közjólét előmozdítására való munkában nem veszünk részt...” Ha pedig a katolikusok, a politikától tartózkodnak, könnyen megeshetik, hogy azok ragadják magokhoz a gyepőt, kiknek érzelmeik roszat gyaníttatnak...” (a protestánsok). „Ez azonban a keresztyénségnek kimondhatatlan károkat okozna; mert a legnagyobb hatalom azokra szállna át, a kik gyűlölettel vannak eltelve az egyház iránt s ez esetben a jó érzelmeik tehetetlenek volnának...” sat.

Nekünk protestánsoknak a pápák időnként megjelenő encyklikája bizonyos dolgokban mindig intő például szolgálhat, különösen annak megértésére, hogy „ideje vagyon immár nekünk az álomból felserkennünk; mert most közelebb vagyon hozzánk az üdvösség, hogy nem mint a mikor hinni kezdtünk.“

Thomay József,
evang. lelkész.

Et ab inimicis disce!

Utközben.

Utam célja Budapestre vitt. — Alig hagytam el otthonomat, nagy örömömre egyházunk egyik nagy tekintélyű férfiával, kinek véleményére különösen nagy súlyt fektetek, azt hiszem mások is, együtt utazhatni szerencsém volt.

Mi természetesebb, minthogy hosszú utunk alatt legszivesebben hánytorgattuk egyházunk ügyeit, legtöbbet foglalkoztunk annak bajaival. — Ez alkalommal csak kettőt akarok kiemelni, hogy előadjam nagy tudományú utitársam nézeteit.

Ne ijedjen meg a tisztelt olvasó nem pánszlávizmus körül forgott beszélgetésünk, az egyikünknek sem kenyere, politikába való. — Ott sem szeretjük hallani, hol hajánál fogva elórántják, mint azt az durezás gyermeket, ki se szól, se beszél hozzánk.

Az első tárgy, a miről szó volt, a városi gyülekezetekre vonatkozik.

Tudjuk, hogy városi gyülekezeteink még ma is azzal a kiváltsággal birnak, minővel birni talán maguk sem szeretnek, mert a közegháznak épen nincs előnyére, hogy egy-egy esperességi joghatáskör van számukra fenntartva, egyházi „Rendszerünk“ szabványában.

Nagyrabecsült utitársam nézete, véleménye az, hogy ezen esperességi joghatáskörrel körülsánczolt városi gyülekezeteket nem lett volna szabad meghagyni a maguk privi-

legizált hatáskörükben, hanem mikor a kerületek újból rendezkedtek, tanácsos lett volna őket a legközelebbi esperes-
ségekbe beolvasztani. Ez által úgy a városi, mint a külön-
beni esperességek tekintélye emelkedik, nyomatékosabbá
válík. Mert ők képezvén az esperesség tagjainak előbbkelőbb-
jeit, míg különben Bethesda tava nehezen mozdul meg, ők
bele vonatván a kötelékbe, örökös jótékony mozgásban
volna annak vize, sok baj orvosolhatóbbá válnék.

A városi gyülekezetek adminisztrációjá pedig az által
nyert volna előnyben, — hogy pártatlan vezetők tartván
közben az igazgatás gyeplőjét, politikai párt hullá-
mzásoknak nem válna az egyház annyiszor a mennyi-
szer szinterévé, mi soha sem volt egészséges taktika.

A másik tárgy, a mi talán jobban is van napirenden :
A vallás tanítás kérdése más fennhatóságú tanodákat
látogató ifjainkra nézve.

Tudjuk, hogy az állam, a hol csak szükségét látja,
egyre állít: főreáliskolákat, főbb nőnevelőinté-
zeteket, kereskedelmi akademiákat, polgári
iskolákat; tudjuk, hogy rendszeren majd minden felekeze-
tünkbeli főtanoda székhelyén áll egy más vallású gymná-
zium; tudjuk, hogy különösen oly helyeken, hol a frequentia
nagyobb szokott lenni, a magán-nevelőintézetekben sincs
hiány; tudjuk, hogy különösen olyan városokban, hol bővé-
ben vannak a tudományos intézeteknek, vallásfelekezetünk
növendékei a különféle intézetek közt nagyban megoszla-
nak; tudjuk, hogy a magas kormány szigoruan megköve-
teli, hogy az általa fenntartott intézetekben a vallás-
oktatás kiszabott óraszám ne redukáltassék, osztály-
összevonás jövőben elő ne forduljon; tudjuk, hogy a kath.
egyház különösen arra, hogy más vallású tanodákat látó-
gató kath. ifjak vallásoktatásban hiányt ne szenvedjenek,
mily nagy gondot fordít: — ideje volna tehát utitársam
véleménye szerint is, hogy e kérdés egyik évről a másikra
el ne odáztassék, hanem egyházunk javára mielőbb sikere-
sen megoldassék. — Mert hát hogyan is van jelenben? —
Vagy sehogy, vagy csak félig meddig. — Sehogy, a mennyi-
ben a vallásoktatásra, a közegyházaknak idáig semmi gondja
nem volt, a mennyiben nem egy helyen ifjaink minden val-
lások oktatás nélkül nőnek fel, vagy más vallásokkal
egyetemben oktattatnak, természetesen annak religiója sze-
rint, a kié az iskola.

Vagy, mint mondám, félig meddig: a mennyiben ki-
küldik a helybeli lelkészt, a ki is, osztályösszevonás mel-
lett előad, míg ideje futja, egy-két intézetben, a többieket
pedig ő sem látogatja, mert nem látogathatja.

Ne csudálkozzunk, ha így a hab fejünk fölött össze-
csap. Mert a tenger és a hab zúgni szokott, és kinek nincs
járműve, azt eltemeti.

Mi tehát a teendőnk? Ma még a kormánynak gondja
van ránk, ösztönöz. — De ki tudja: meddig? — Utóvégre,
meglehet, ő is belefárad a sisyphusi munkába, s hagyja az
ügyet menni, a hogy megy. Neki kevesebb a kára, egyhá-
zunknak óriási a vesztesége, sőt „in hoc est perniciosa
tua Izrael!“

Utitársam, úgy látszik, nézi a jövőt, arra gondol; —
azért aggódik, töprenkedik oly sokat, bajvívódnán e fontos
kérdés gyakorlati megoldhatóságának nehézségeivel.

Hogy a kérdés nehéz, az bizonyos, de talán éppen azért
is oly fontos.

Ő azt mondotta: legyen nehéz avagy könnyű, de mert
oly annyira fontos, meg kell e kérdést oldani, inkább ma,
mint holnap. — Szerinte a „kell“ a fő.

A megoldásra nézve azt tartja: a vallásoktatás
in ultima analysi nem gyülekezeti ügye téren kiválóan,
hanem a míg egy a hit... köztünk, addig a közegyház
dolga, gondja. — Igen is, tartozik minden egyes gyüleke-
zet ellátni azon iskolát hitoktatóval, a melyet a maga kebe-
lében ő állít fel, ha módjában van, többet is tesz. De azo-
kat az iskolákat, a melyeknek szaporodása nem az ő akara-
tával és egyenes hozzájárulásával történt, hitoktatásban
részesíteni — mégis csak nagyobb erőnek feladata, legyen
az a nagyobb erő: esperesség, superintendentia, vagy egye-
tem. Az állam dolga semmi esetre sem. —

Kár, hogy oly hamar Budapestre értünk. Mert külön-
ben az én jó utitársam, ki máskor „szabva adja a bölcs
tanácsokat,“ többet elbeszél, mert most, mintha csak rend-
kívül elemében lett volna, oly annyira beszédes volt,
hogy mellette nekem volt a legkönnyebb szerepem: hall-
gatni. De lám ez is ér valamit; bizonyosodott, mit tanul-
tam: hallgatni, — arany. *Bognár Endre.*

Ez is egy baj.

E becses lapok hasábjain sok mindenféle eszmét meg-
pendítettek, némelyeket közülök részletesen kifejtettek.
Ezen eszmék közül több a gyakorlatban oda lyukadt ki,
hogy nem valósíthatjuk meg, mert szegények vagyunk.
Ily eszméknek felvetése is hasznos ugyan, de én mégis
jobb szeretném, ha oly eszmék részletes megbeszélése kerülne
szőnyegre, melyek belső megerősödésünknek biztos alapját
képeznék, a melyek anyagi áldozatok nélkül is megvalósít-
hatók. Egy ily benső megerősödési alap szerintem: az ön-
tudatos felekezeti vallásos nevelés.

A nevelésnek vallás erkölcsi minőségét úgy mi, mint
minden híres tanférfi követeli, a ki látja a viszonyokat,
melyek korunk kevésbé vallás erkölcsös nevelésének irányá-
ból származtak. Én tehát az arra minden egyes tanférfiút
serkentő motívumokat, fel nem hozom, mert azokat minden
tanférfiúnak éreznie kell, különben is e lap multkori szá-
mában olvashattuk ügyesebb tollból. De ág. ev. szempont-
ból hangsúlyozva követelem, hogy a vallásos nevelés ön-
tudatos felekezeti legyen. Természetes, hogy csak
felekezeti iskoláinkról szölok.

Mit tapasztaltam eddig e téren? Azt, hogy a nevelés
így amúgy vallásos ugyan, de legkevésbé felekezeti. Én
és azok, kik velem végeztek az elemi osztályokat, része-
sültünk oly vallásos nevelésben, minőt eddig sehol, még
külföldön sem tapasztaltam, de azt bátran ki merem mon-
dani, hogy öntudatos felekezeti nevelésben nem. Mert nem
elég az, legalább szerintem nem, hogy valaki evangélikus-
nak született, hogy nagyapja és isten tudja hányadik szép
apja is az volt, azért ő is az marad; hanem mindenkinek
tudnia, éreznie kell, hogy miért evangélikus ő. Így nye-
rünk buzgó híveket, ily irányba kell a vallásos nevelést
terelni. Hogy ez nem történik, ez a bajoknak, melyek
egyházunkban léteznek, főforrása. Ha a gyermek iskoláját
elhagyja felekezeti öntudat nélkül, más vallású értelmes
embertől sarokba szorítva, könnyen hitét veszti, könnyen
áttér, könnyen közönyös leend, s az evangélizációra éppen

nem használható. Hogy ez nemcsak magamnál úgy volt, de bármerre fordultam meg az országban a nép között mindenütt úgy tapasztaltam, határozottan állíthatom. Addig pedig, míg a nép határozottan öntudatos evangélikus nem leendő, hiába jajgatunk, hogy ez fáj, az fáj, ez kellene az kellene, mi megértjük, de róla nem tehetünk, népünk, a nagy sokaság, a mely tehetne, meghallgatja, de nem érti meg s így ignoti nulla cupido. Öntudatos felekezeti nevelés nem létében kár ezeket kiadni felekezeti iskoláinkra, adjunk minden iskolát át az államnak s a fenmaradt összeggel más bajt orvosoljunk. Kemény beszéd és vád ez, de igaz. Tisztelet a kivételeknek!

Mi lehet ennek, a felekezeti iskolákban is felekezet nélküli szellemben való oktatásnak az oka? Az, hogy a tanítóképezdek sem vezérik a leendő tanítókat eléggé felekezeti irányba. Elöttem egy tanítóképezdénk vallásanyaga: ujszövetségi bibliai történetek, példázatok, hegyi beszéd, biblia isme, Luther kátéja, keresztyén hit és erkölcsan. Egy másik tanítóképezdénk vallásanyaga összeesik a gymnasium vallásanyagjával. Hogy ez így van az ellen nincs kifogásom, de azt nem helyeslem, hogy ép az hiányzik belőle, a mi öntudatos felekezeti tanítótá képezné az ifjakat, a symbolica. Hiszen legfőképp ebből tanulja, tudja meg, hogy születésén kívül miért evangélikus, ez által válik öntudatos felekezeti taggá, a mit pedig tanítótól elvárhatunk. Nem tanulván a symbolikát s öntudatos felekezeti taggá ki nem képeztetvén iskolája sem lesz felekezeti jellegűvé valósággal. Nem akarok a symbolikáról dicső hymnuszt írni, de örökké azt hangsúlyozom, hogy e nélkül felekezeti öntudatot, felekezeti vallás-tanítást a tanítótól nem várhatunk. E bajon könnyen segíthetünk, pénzbe sem kerül s eredménye kiszámíthatatlannak látszik.

Ekkor a felekezeti iskola valósággal felekezeti leendő, ha a tanító akarja. Nem kívánom én, hogy az elemi iskolák számára dióhéjba összevont symbolikát írjanak, de a felekezeti néptanító minden alkalommal, még a legkisebb növendékeknél is tüntesse fel a különbséget köztünk és a katolikusok között. Például: Isten mindenütt jelenvaló, mindenütt imádkozhatunk hozzá. Útfélen van egy szent kép, a katolikusok az előtt letérdepelve imádkoznak. Megesik, hogy ugyanekkor az uton terhet vontatnak istenkáromlás között. Alkalmas helye ez az imára? Nem. Imé mi azért is nem borulunk le ott. Ezt gyermek eszéhez illően kifejtve, megérti a legkisebb is, miként tapasztalatból tudom. Így adva elő az egész vallásanyagot, nevel a tanító egy öntudatos felekezeti nemzedéket, a mely később egyházához hűbb, lelkesültebb, adakozóbb leendő, mint a jelenlegi.

Első tehát hogy a tanítóképezdek karolják fel a symbolikát, hogy képezhessenek öntudatos felekezeti tanítókat; második pedig az, hogy a felekezeti tanítók iparkodjanak a felekezeti elemet is feltüntetni a vallásitanításban.

Gymnasiumainkban symbolikát szintén nem tanítanak. Sok mindent tanítanak például a bibliai régiségtant is, a 8 éven át, csak ezt nem. Így történik meg, hogy a művelt osztályokban is oly kevés öntudatos felekezetiességgel találkozzunk. Hány van olyan érettségit letett fiatal ember, a ki nem tudná felsorolni, persze ettől már tudományosabban követelhető, a váltanokat! Pedig felekezeti gymnasiumaink is akkor érnek ránk nézve sokat, ha belőlök felekezetünkért buzgó művelt elem kerül ki.

Természetes, hogy nem kívánám, miszerint a fanatismusra, vagy zelotismusra vezessen ez irány. Azt hiszem, hogy e kettőt elkerülve is lehet a fent kifejtett módon a felekezethez öntudatosan ragaszkodókat nevelni.

Szinte hallom, hogy erre némelyek azt mondják, miszerint e káplán nem járt confirmatióra. Jártam biz én, s ép mert jártam, azért nagyon jól tudom, hogy az általam hangsúlyozott öntudatos felekezeti nevelést egészen a confirmatióra hagyni nem szabad. Tessék figyelembe venni, mi mindent tanulnak a confirmandusok s be fogják látni, hogy két három legfeljebb hat óra esik csupán a symbolikára. Avagy ez elég? Holott tehetjük, hogy a gyermek a fentebb vázolt módon évekig tanulja.

Bezzeg másképp van ez a felekezeti kath. képezdekben és felekezeti kath. népiskolában és gymnasiumokban! Megtanítják ott, hogy ki volt Luther és mit akart! — Bezzeg másképp volt ez nálunk is, midőn őseink éltüket is feláldozták hitünkért, nem vak fanatismusból vagy tisztán ellenmondási viszketegből történt vala az, történt meggyőződésből, felekezeti élénk öntudatból.

Próbálják meg a tanítók, neveljenek fel így egy egész nemzedéket, így képezdék a képezdészeket, így oktassák a gymnasiumi ifjúságot, s minden bizonynyal amott nyerünk öntudatos buzgó sokaságot, itt amannak vezéréül evang. egyházunk érdekében buzgó művelt osztályt. Így sok panaszkodunk, sok bajunk, melyeken most nem segíthetünk, meg fog szünni s visszatér a vallásosság világos korszaka a jelen közönyösség sötét éjszakájára!

Varga Pál,
puzinczei ev. segédlelk.

„A 46-ik zsoltár.“

Nevezem úgy, a mint szerzője, nagy Lutherünk nevezé. Irok róla azért, mert, mint e becses lapok 46. számában t. Gaál Mihály lelkész úr helyesen mondá: „közkinccs“ ez ének; mert nekem is forró óhajtásom, hogy a hatalmas protestáns zsoltárnak az eredeti emphatikus erejének megfelelő hű magyar átdolgozás végre megvalósuljon; s mert „vajmi mellékes dolog az, s épen nem tartozik Isten országára, ki fordítja le nekünk jól ez éneket s vajjon egy egyén műve legyen-e vagy többeké...“ Hátha szolgálhatnék én is e közös műhöz nem egy-két eszmével csak egy-két jó szóval?... s ha tán tévednék is, ha erőm nem állott arányban a feladattal: úgy hiszem maga a törekvés nem lehet kárhözlatandó.

Általánosságban előre is megjegyzem, hogy nézetem szerint leghelyesebb volna, ha a megtalált jó magyar műfordítás az eredeti dallamot követné csupán. — Az eltérés ezen és a megmagyarított dallam között nem oly nagy, hogy azok, a kik ez utóbbihoz voltak szokva, ne szokhatnának rövid időn az eredeti dallamra; s így meg van arra is a lehetőség, hogy magyarosodó német és tót testvéreink annál könnyebben élnek, hogy úgy mondjam — éneklék bele magukat a magyar szövegbe. — De fontos és figyelmen kívül nem hagyható körülménynek látom azt, hogy azon szövegre, mely — minden esetleges gyarlóságai daczára is — már mintegy a nép vérébe ment át, melytől néhol ódonasága, néhol túlszabadsága daczára is az ihletet megtagadni nem lehet, s mely a győri 1811. évi énekes könyvben megvan — kellő tekintettel legyünk.

Rövid megjegyzéseim menetére igen jó volna az ének

gondolatmenetét előrebocsátani; de mivel ezt t. Gaál M. úr oly — az eredetihez méltó — ihletett tömörséggel már megtevé, egyenesen rátérek az egyes versszakokra.

1. „Erős várunk az Úristen, ...“ Nem maradhatnánk meg a régi mellett: „Erős vár a mi Istenünk...? A nép így énekl; az eredetiben így van és ha dogmatizálnom szabad, hát az a vallásos meggyőződés is, mely Luther lelkét küzdelmei közben diadalmi énekekre hevíté, azt mondja, hogy a mi Istenünk „erős vár,“ az az Isten, a kit mi és a hogy mi hisszük; hiszen ott van a 2-ik vers 7-ik sora: „Und ist kein anderer Gott.“ — Hogy minő, ki az az „andrer Gott“ —? az nem más, mint az a pápista istenképzett, a melyhez csak a szentséges pápa hatalma, ereklyék, bűnbocsátó czédulák, szentek stb. segítségével lehet eljutni, mely sok visszaélés — egy szóban kifejezve a sátán. — A mi „Istenünk“ a hogy mi őt felfogjuk, tisztán „lélekben és igazságban,“ az ő igéje szerint. — Ez a mi Istenünk nekünk — erős vár. — Így az ének első négy sora, mely írója törhetlen hitének kifejezését tartalmazza, megmaradhatna a régiben (1811. évi győri kiadás), csak kissé ódon ruháját újítsuk meg:

Erős vár a mi Istenünk
Jó fegyver és oltalom,
Törjön bármi vész ellenünk
Meggvéd ő mindenkoron.

A Sántha K. lelkész úr által közlött és Gaál M. lelkész úr által recenzált fordítás is eredményében ide jön ki.

A következőkben ellentét van az előbbivel. Az Istenről a „régii ellenségre“ száll az énekköltő képze. Az örök ellenében a „most.“ Eszébe jut, mint tör ellenünk most az a régi ellenség, a sátán, a megtestesült gonosz elv, a hierarchikus tan és szerkezet alakjában — s lefesti ez ellenséget. — Ez ellentét frappans kiemelése hiányzik úgy Sántha, mint Gaál lelkész úr szövegében. — Tán így volna jó:

Régi ellenünk
Tör most ellenünk,
Bősz hatalommal
Gonosz álnoksággal
A földön nincsen mása.

„Régi“ ellenség tör „most“ a hívők ellen. Es e régi ellenség az, a mely már oly sokszor tört az igazság ellen, de bár győzni látszott: az igazság, az ige mégsem veszett el, hanem él — és biztosítja a hívőnek a menyországot. Ine így utal már e versszak — a költemény eszszencziájára.

2. Ki a mi Istenünk és ki a mi ellenünk: az első versből látjuk. Most már itt a kérdés: hát mi mi vagyunk? Erre felel a 2-ik vers, de midőn gyengeségünket feltárja, egyuttal megmutatja a mi gyengeségünkben azt az Erőt, a ki harcol érettünk, a Krisztust, a ki maga az Isten („Én és az Atya egy vagyunk...“ János ev.) és más Isten nincsen; ki állhat meg ő ellenében!?... Mivel én az ének lelkét így fogom fel, ép ezért határozottan szükségesnek tartom kiemelni azt, a mit Gaál M. lelkész úr „rejtélynek“ nevezett, mert nevezzük bár „rejtély“-nek, ez nekünk alaphittételünk s Luthernek is α -ja és ω -ja. („Ebben a Krisztusban nyílik számunkra üdv, béke, szabadság.“ „Hiszed: a tied; nem hiszed: nem a tied.“ „Freiheit eines Christen.“) Es ez egészen helyes, mert mi csak annyiban és úgy bírjuk az igaz Istent, a mennyiben és a hogy Krisztusban magát kijelentette. Így tehát nem

lesz ez „vastag étel“ hanem „tej“, tápláló tej a „gyengébb hitűek“ számára is. — „Und ist kein anderer Gott“: erre már reflektáltam fentebb. Azért midőn e sorokat határozott fordításban visszaadva szeretném látni, teszem azért, mert ez egy erőteljes „le vele!“ minden szentekkel való közvetítésnek, ereklyéknek, és isteni helytartóskodásnak, — s a prot. ember mintha hallaná megvette zöngeni a lelkiismeret szabadságának himnuszát. — Nem lehetne-e ezek után a verset így fordítani:

Magunkra mi gyengék vagyunk,
Könnyen el is bukhatnánk;
De küzd értünk hős bajnokunk,
Benne Isten áll hozzánk...
Kérded, hogy ki az?
Jézus Krisztus az!
Zebaóth Isten.

— És más Isten nincsen! —
S ő ha küzd: győz is bizton!

— „Hős bajnokunk“... érzem a kifejezés gyengeségét, de sehogysem találtam meg a „der rechte Mann“ helyes fogalmára a helyesebb alakot. Akad más, a ki megtalálja! Az utolsó sort szabadabban fordítottam, abban a véleményben, hogy így határozottabb.

3. A Krisztus harczának biztos győzelmében való hit ragadja tovább, feljebb a kötőt: éneke innen kezdve folytonos emelkedés. Jöjjön hát bármi vész, teljék meg a világ ördögökkel, sebj! — a sátán el van ítélve, megdönti egy szócska! — Mintha csak János evangéliumában a világosság és sötétség küzdelmét látnók!... De ép mert az énekköltő ihlete emelkedik, nehezebb a fordítás. — Az író érzelmének mind közvetlenebb és közvetlenebb kifejezést ad, a fordító szintén emelkedik vele mig olvassa, de próbálja átültetni s lelke szárnyalásába azonnal bekapaszkodik az a hiányzó szó, gondolat, kifejezés s bénítja röptét... Azért megengedhető sőt tán elkerülhetlen a szabadabb fordítás. — Az emelkedő érzelm gyors kifejezést követel, ezt pedig a mondat simaságával érjük el. Ezért a 3-ik vers 4 első sorát változtatva gondolnám jónak, az utolsó sorra valóban helyes Seberényi Lajos sora. — A 3-ik vers tehát így hangzanék:

S ha ördögökkel vón tele
E világ és bennünket
Elnyeléssel rémítene:
Nem féltjük mi ügyünket!
E világ ura
Gyuljon bosszura:
Erőt nem vehet
Már megítéltett
Egy szócska ledöntheti.

A „szócska“ élesebben fejezi ki a hatalmas ellenség tehetetlenségét, mint ez: „Egy szó is.“

4. Az énekiró győzelmes hitének vázából kiált ki most mintegy: „Das Wort sie sollen lassen stah'n“, — mert ha bántják, nem lesz köszönetük benne; és emelkedve tovább még egyszer ismétli azt a törhetlen meggyőződését, hogy Isten csak az ő hiveivel a harczmezőn, csakhogy itt Krisztus helyett, tehát a második személy helyett a harmadik szentháromsági személyt a szent lelket említi — azután, mintha végig futna lelke a multakon, felmerül képzetében a sok üldözés, a martyroknak végtelen sora: de ez nem bántja őt, lelke már alig éri a földet, a földi fájdalom nem nyílal szívébe, repül, repül...: Foszszanak meg minden földi drága kincsemtől: a mennyország mégis enyém

lesz!! — Es feljutott a hit apotheosisához: az üdv hazájához, a menyországhoz... A dal megszakad, csak a lélek rezeg utána még tovább — és lassan-lassan aláhozza szárnyain a hívőre a meny boldogságát! — Hatalmas ének! — Hogy ezt a magyar fordítás hiven visszaadhasssa, mily gyorsnak, mily merésznek, mily felmagasztosultnak kell lennie! Itt épen teljes lehetetlen szorosan az eredeti szöveghez ragaszkodni. — A magyar nyelv pszichológiája tán más kifejezési alakot kíván. — Megpróbálja e vers legelső műfordítót — s hogy látva a nehézségeket mégis magam is, törpe kicsiségem mellett, bele merek fogni, ennek oka az, hogy bevégzetlent nyújtani nem akarok. — Én a negyedik verset így fordítottam:

Mit küzdenek hát vakmerőn
Az Ige hatalmával?
Velünk az Úr a harcmezőn
Szent lelke áldásával!
Kincsünk s éltünkől
Nőnk s gyermekünkől
Foszszanak meg hát!
Hasznot nekik nem ád!
A meny mégis miénk lesz!

Ha az eddigiekből a közbe írt elmékedéseket elhagyjuk, elolvashatjuk egy folytában az egész fordítást. Nem hagyhatom említés nélkül, hogy távol van tőlem az az ambíció, mintha a magam kis munkáját abszolút jónak állítani merném. Nem volt czéлом több, csak annyi, hogy ha jön egy ihletett fordító, a ki az eddigi kísérletekre figyelemmel lesz, esetleg az enyémbe is találjon — ha csak egy jó szót. — Munkám, melyet kedves odaadással végzek, már ekkor is czélt ért. — Hogy pedig ily fordítónk lesz: abban feltétlenül bizom.

Az ének ihletett írójának szelleme pedig maradjon velünk — utódaival!

Halle a/S. 1885. november 35-ikén. *Stromp László,*
lelkészjelölt.

B E L F Ö L D.

Temetőszentelés. Folyó hó 6-a a domonyi egyházban emlékezetes nap vala. A még 1883. évben megfogamzott eme ige „legyen új temető,” mert arra szükségünk van, testté lőn. Az új temető ünnepélyesen fölszenteltetett. Ez ünnepély annál magasztosabb és nagyszerűbb vala, a miután egy idő óta e méltó szándék valósítása felett kétséges fellegek kezdtek volt emelkedni, amennyiben az új temető létesítéséhez ajándékba ígért földterület ama igéret sorrában rekedt, a melyről azt mondja a példaszó: „az ígélet szép szó, ha megadják igen jó.” Az új temető létesítése tehát már már oly ígélet földjének tetszett sokak előtt egyházunkban, melyet ez életben nem láthatnak meg. De a buzgóságnak lelke itt is megmutatá csodálatos erejét s lelkesedésre buzdítá a kebleket és támasztott egy helyett több áldozatkész lelket s így részint szíves adakozások, részint közkivetés által sikerült az új temető megszerzéséhez való annyi pénzt összeszerezni, melyért legközelebb múlt napokban, az új temetőre való földterület Isten jóvoltából megvétetett, fölszenteltetett és a közhasználatra átadatott. A fölszentelés szertartása e következő rendben történt: Deczemberhó 6-án vasárnap délutáni isteni tiszteletre a gyülekezet összeseregelve, innen a szomszéd községekből is eljött nép tömegesen az iskola ifjúsága, a falunak ifja, véne, magasztos ének szóval kivonult az új temető helyszínére, hol a gyülekezet buzgó éneklése után Endreffy János helybeli lelkész úr I. Thess. IV. rész, 13—18. foglalt szentirási alapigét olvasván föl,

nagytisztetű Moravcsik Mihály aszodi lelkész úr magasztos és fenkölt remek beszédet mondott a felolvasott alapigéknek nyomán fejtegetvén: „Mi legyen a köztemető a nemesen érző keresztyén előtt és úgy ama egyház előtt is a mely ma Isten jóvoltából új temetőt szenteltett?”

I-szor. Az élőkre nézve:

a) Ama legértékesebb kincstár, a melybe életünknek legbecsesebb kincseit szoktuk eltenni.

b) Ama legszentebb hely, a hova legkegyeletesebb érzelmek és magasztos gondolatok szoktak vándorolni.

II-szor. A holtakra nézve:

a) Örök nyugalomnak helye, a hol a földi vándor fáradalmi után megpihen;

b) Csendes bölcső, a mely a jámbor megholt embert, csendes álom által az örökkévalóságba ringatja át,

Nem lesz éréktelen, ha itt egyuttal ez alkalomra szerzett ének szövegét is adjuk, a mely hasonló alkalmaknál másutt is alkalmoszerűleg felhasználható.

Énekeltetik: Ki az Istenre dorgát sat.

1. Ez összes föld az Istenre földje,
Isteni javakkal telve;
De ama föld itt lent, a melybe
Elvettetik ember teste:
Az szent földje az Istennek,
És helye örök békének.

2. Eljövénk ide kegyelettel,
Szent áhitattal s ihlettel,
Hogy e földet itt mint sirkertet,
Fölszenteljük Szentlélekkel:
A hol a földi harc után,
Mi testünk is nyugvóra száll.

3. Istenünk! eme szertartásunk
Legyen kedves ma előtted,
A midőn ama szent fohásznak,
Lengi át ez új sirkertet;
Hogy a holtak nyugvó helyük,
Legyen szent az élők előtt.

K Ü L F Ö L D.

A Gusztáv-Adolf-egylet Eisenachban, 1885. szeptember 8—10. tartott 39-ik egyetemes gyűléséről.

(Folytatás és vége.)

3. Nippes.

Kölnnek éjszaki külvárosa, annak a Kölnnek, mely 1520-ban Luther iratait megégette, 1539-ben az evangéliumi tan hirdetőit Clarenbachot és Tlysted-et máglyán megégettette, s melyet VII. Clemens pápa „tettel és névvel szent coloniának” nevezett.

A nyomás, melyet Köln a protestánsokra gyakorolt, csak a francziák bevonulásával 1794. kezdett szünni és 1802-ben lutheránusok és reformátusok a francziák kezéből nyerték vallásszabadságukat.

Napoleon elestével a rajnavidék porosz tartomány lett és az azon időtől kifejtett iparnak köszönheti Nippes is lételet. Ide tették át az előbbi rajnai vasúttársaság központi javító műhelyét, miáltal az evang. lakosság megsaporodott. A kölni, 20,000 lelket számláló evang. gyülekezet papjai kevés szolgálatot teljesíthettek Nippesnek. — Wolters bonni superintendensnek köszönhették, hogy 1872-ben vicariatusi gyülekezetté válhattak; s a berlini főegyháztanács, néhány évre 600 márkát szavazott meg a vicarius fizetésébe. Előrelátásból 3500 talléron szereztek telket templom és paplak számára. A bonni nők egy bazar jövedelmét, 757 tallért, a rajnai vasúttársaság 1000 tallér

adomány osztva, sikerült a telket 1873-ban teljesen kifizetni.

Eddig a vasuti továbbképző iskola rajztermét birták, mint istenítisztelet helyiségét. De 1875-ben saját imatermet építettek. Maga az egyház 1500 tallért áldozott, egy sorsjátékból 865 márkát szerzett és megalapított egy garasos-egyletet, mely hetenként begyűjti a hívektől a krajczáros adományokat és ez úton öt hó alatt 300 márkát szerzett. Egy egyháztagnak viselte a szép templomi ülések készíttelési költségeit, más a lakatos munkát ingyen teljesítette smét más értékes keresztet ajánlott fel az oltárra. — Az imaterem fölötti emelet papi lakásul rendeztetett be.

1881-ig gyűjtöttek, kivált a G.-A. egylet segítségével 17,600 márka papfizetési alapot s ugyanakkor elnyerte az egyház az állami elismertetést.

Belétele az istenítisztelet látogatottságából és az úrvacsorálók növekedő számából tünt ki. Mindjárt kezdetben vasárnapi iskolát nyitottak és ebből, nőegyletek segítségével, kisededővő nőtte ki magát. Az eredetileg kétosztályú népiskola, most 340 tanuló mellett ötosztályúvá lett átváltoztatva, öt tanító működése alatt. Egy nőegylet és a „garasos-egylet“ derekasan dolgoznak az egyház javára.

Azonban az állam elhatározta, hogy Nippes közelében megnagyobbítsák a központi személy pályaudvart és Nippes szélére tegyék át a rendező és a teher-pályaudvarokat. Ez által az egyház 600-ról 1900 lélekre szaporodott.

Az egyházi telek füst és épületek által elvesztvén rendeltetésére való alkalmasságát, új telket kell vásárolni, mely 20,000 márkába kerülend. Alkalmatlanná vált — a szomszédság miatt — az imaterem is s ez okból templomot kell Nippesnek építenie.

De a túlterhelt hívek inkább Kölnbe tennék át lakásukat, vagy elköltöznének, ha még több áldozat kívántatnék tőlök. Mert az építés 60,000 márkát igényel és ők a főly költségeken kívül már 23,000 márka építési alapot raktak össze. Ezt tekintetbe véve csakis külső segély mellett valósíthatják meg szándékukat.

Kerestek és nyertek is ilyen segélyt. Kivált a G.-A. egylet segítségével 29,000 márkára nevelték az építési alapot s ily vagyon mellett megszokott engedtetni a császár kegyajándékáért való folyamodás, mi rendszerint 6000 márkát eredményez. A berlini főegyháztanács is nagy kegyben részesítette az egyházat, a mennyiben a Luther-ünnepély évében befolyt általános offertoriumból 35,000 márkát adományozott e templom építésére. Ilyen „Luther-templom“-nak azonban orgona és harangok is kellene, miáltal az építési összeg 70—75,000 márkára emelkedik. Mint mondtuk, ezen fölül egy új építési telek vétele még 20,000 márkát igényel. Ha a gyülekezet megnyerhetné a szeretetadományt, akkor a még hiányzó összeg is kikerülne.

Ezen leírás után következett a főegyletenkénti szavazás, mely szerint Nippes kapott 17, Mittelbexbach 35, Ciele-Zielonke 94 szavazatot. Ez utóbbi lett tehát a győztes s az adományért Gröben pózeni konzisztoriumi elnök mondott köszönetet. A győző egyház 17,399, a két elbukott egyház egyenként 4795 márkát kap.

Elnök bejelenti, hogy a nem-nyilvános ülés a központi bizottságból kilépett lipcei Dr. Howard lelkésznek és a dombrowkai Dr. Voigtnek megszavazta a tiszteletbeli tagságot. A jelenlévő Voigt ezt meghatottan köszöni meg.

Reich lelkész Langenbergből, evang. társasága nevében segélyért esedezik a 250,000, Amerikába kivándorolt hitsorsos javára. A Brazíliába küldött lelkészek el készülnek hagyni állomásait, ha legalább gyermekeik neveléséről nem lesz gondoskodva. — E célra már gyülik egy alap, mely az egylet 50 éves jubileumán fog bemutatni.

Elnök a jubileumi alap nevelését a G.-A. nőegyletnek pártfogásába ajánlja.

Carsted, a lelkes katonai pap Diedenhofenben, szól a lotharingiai diaspora érdekében. Diedenhofenen kívül hét gyűlpontja van e diasporának, hol havonként minden ponton egyszer istenítisztelet és 14 naponként katechizmusi tanítás

tartatik a gyermekekkel. De ily kevés lelképásztorkodás k nem elégíti a híveket. A metzi consistorium Carstedre bizta a diaspora gondozását. — A lélekszám 2000; a keleti rész Diedenhofen székhelylyel egy, a nyugoti rész, a francia határon lakó bányászok közt ismét egy lelkész által Hayingen-Algringen székhelylyel volna lelkészileg gondozható. Ezen ügyet ajánlja a G.-A. egyletnek.

Bemutatja elnök a központi bizottság kiegészítésére megejtett választó szavazatok eredményét, mely szerint megválasztottak: dr. Fricke, Pank superintendens, Simons lelkész, Gröben pózeni consist. elnöke, Lauxmann stuttgarti lelkész, Mommsen Kielből, dr. Eckhard majnai Frankfurtból, Schulz Boroszlóból és dr. Nippold Jénából.

Kranichfeld a luxemburgi diasporáról; Rochedieu lelkész Brüsselből francia nyelven beszél a belgiumi missziói egyház érdekében; Richmond genfi lelkész a genfi evang. társaság nevében mond üdvözlöt; Haase superintendens Teschenből szól Troppau, Zauchtel, Ustron egyházairól és a tescheni evang. kórházról, kérve a G.-A. egylet segélyét; Schulz superintendens Leobschützöl a leobschütteni diasporáról szól; Bieberauer Tivadar Budapestről a pesti misszió- és G.-A. egyletről tesz tetszéssel fogadott jelentést; Müкке lelkész Golassovitzról, porosz Sziléziában, Golassovitz 30 év óta tervben lévő paplaka nyomorútló állapotáról és temploma megújításáról szól.

Láng Adolf és a bécsi Zimmermann felszólalásai után elnök beállította az egyesek szónoklását és kihirdette azon egyházak neveit, melyeknek a szent edények stb. felszerelések odaitéltettek.

Újvidék kapta a neustadi (Orla melletti) nőegylet által adott oltárképet, mely Leonardo da Vinci után ábrázolja az úrvacsorát.

A jövő gyűlés helyéül egyhangulag Düsseldorf tüzetett ki.

Befejezésül elnök köszönetet mondott a hatóságoknak, a templomot ékesített nők és gyermekeknek, az énekművészeknek, a rendező bizottságnak s e közt Kieser archidiaconusnak, a vendéglátó polgárok- és polgárnőknek, bevallva, — hogy ez egyike a legszebb ünnepélyeknek volt, melyeket valaha látott.

Az egész ünnepélyt dr. Gerok imája és „Lass' mich Dein sein und bleiben“ ének zárta be délután 2 órakor.

De a főünnepélyt még utóünnepély követte a Wartburgen, hol a Lutherének és a várparancsnok által történt fogadtatás után dr. Fricke a várudvar lépcsőzetéről óriási tömeg előtt lelkes, lángoló beszédet mondott.

Kiindulva azon körülményből, hogy Wormsban Alexander kardinális nem akart többé Luther mély szemeibe nézni, ezen közöttünk is szikrázó szemeknek egyes sugereit kézdé magyarázgatni és utralalókép adni át az ünneplőknek.

Ilyen lángszavak, hogy a protestantizmus, a keresztyénség után legnagyobb positiója a világtörténetnek hatalmasan gyűjtötták fel a hallgatóság lelkesedését. És ez tetőpontját érte, mikor szent fogadásra hívta fel a jelenlévőket feltéve e kérdést: „Fogadják-e önök velem együtt, hogy Isten segítségével hívek fognak maradni hitvallásban, imában és munkásságban a mi jó ev. hitünkhez? (A közönség kezeit felemeli fogadásra.)

Felhívta azután a közönséget, hogy a 39-ik gyűlés emlékére adakozzanak az Eisenachban felállítatni szándékolt Lutheremlékre, melyre még csak 20,000 m. gyűlt össze, holott ahoz 70—80,000 m. szükséges. — A közönség erre is kész volt és most már tudva van, hogy akkor 1018 m. gyűlt össze.

Rogge indítványára a nagyherceget éltette a közönség. A beállott eső közben megtekintette a közönség a nagyhercegi házat s abban a kápolná, énekesek termét, a dísztermet, a fegyvertárat, a Lutherszobát és a reformáció termét, mely utóbbiakat a nagyhercepez csak épen a G.-A. e. vendégei számára nyitattott meg. Ezen közben smét napfényben mehettünk Eisenachba vissza, hol még egy élvezetről gondoskodott a rendező bizottság.

Ugyanis esti 7 óraker a színházban élő képeket adtak elő Luther életéből. A kivitel Härtel festész tervezete szerint történt eisenachi lakosok által. Luther mint énekes diák; mint barát Erfurtban; megégetve a pápai bullát elmenetel a wormsi gyülesterembe; kísérés Wartburg várába; Luther és Bora esküvéje és a karácsonest Luther háznál voltak a sokat megtapsolt szép élőképek. Minden élőképet verses prologgal vezetett be Dittenberger úr és az élőképek mutatása közben a templomi énekkar, Thureau tanár vezetése mellett énekelt a színpalak mögött.

Mint esti ünnepélyt felemlítjük még a szomszéd Clemda termeiben végbement társas összejövetelt, melyet Criegern bevezető szavai után egyes szónokok előadásai tették változatossá.

Pénteken, szeptember 11-kén

reggeli 8 óraker külön vonaton mentek az ünnepi vendégek a Möhra melletti útig s onnan a 20 p. eső faluba gyalog. A község előtt lelkész, tanító és iskolás gyermekek álltak s a lelkész üdvözölte az érkeztetteket. Harangozás alatt vonultunk a Luther-émlék elé, melytől balra áll a Luther-család, megújított ósháza. A 100-ik zsoltár eléneklése után Goldner meiningeni főgyháztanácsos mondott történelmi visszaemlékezésekkel teljes beszédet, mely után az „Erős vár“ éneklése, a Luther-ház s a templom megtekintése következett. — Délelőtt 11 óraker a külön vonat ismét felvette a vendégeket s elvitte őket Salzungen gyógyhelyre búcsú ebédre. Salzungenben a torokbajosok járnak azon helyiségekben, hol vízből kigőzölögtenek a sőt s e gőzök beszívása következtében üdülnek.

A gyönyörű fekvésű gyógyudvar alatt elterül egy terjedelmes, mély sóstó, kellemes kilátással. — E gyógyudvar termében folyt le a kedélyes búcsúebéd. A búcsú pedig ily ós keresztényi vendégszeretet után felette nehéz volt.

Láng Adolf.

V E G Y E S E K.

— **Értesítés!** Lapunk harmadik folyamának utolsó számát veszik t. olvasóink. — Ugy hisszük, ezzel a szerkesztő s kiadó leróvta évi tartozását s méltán elvárhatja, hogy a hátrálékban levő előfizetők is eleget tesznek kötelezettségöknek.

A harmadik évfolyam tartalomjegyzékét a jövő év első számával fogom szétküldeni. — Ki a lapot jártni nem akarja, sziveskedjék az első számot visszaküldeni!

Midőn munkatársaimnak támogatásukért e helyen is szives köszönetet mondok, egyszersmind további közreműködésüket kérem.

A lap küldésében beállható zavar kikerülése végett s a lap jövőjének érdekében kívánatos, hogy t. olvasóink a lapra mielőbb előfizetni, esetleg azt megrendelni kegyeskedjenek. A előfizetési feltételek s módozatok a régiék: Egész évre 6 frt., fél évre 3 frt., negyed évre 1 frt. 50 kr. — Az előfizetési pénz (postautalvánnyal) a szerkesztőhöz, Pozsonyban, Konvent-utca 6. szám, küldendő. Szerkesztő.

— Czervan Mária, Magyar Mihály földmivelő felesége a tápió-sz.-mártoni ev. egyházat egy 58 forint értékű templomi csillárral lepte meg.

— **Selmecz.** Advent 4-ik vasárnapján a délutáni órákban felállította a helybeli ev. nőegylet védencei számára a karácsonyfát a vegyes alsó-elemi iskola nagy termében. 11 fiu s 9 leány, jobbára teljesen árva, ellátatott teljes öltözettel; ezeken kívül kapott 6 fiu, 5 leány s 4 özvegy az évszaknak s a szükségnek megfelelő egyes ruhadarabokat. — Ez alkalommal több szemtanu örült az örülökkel; vette ilyképen az adományzás legszebb jutalmát, a mely bizonyára neveli áldozatkészségüket. Isten áldása nyugodjék az egylet további működésén is. H. V.

— Megjelentek s szerkesztőségünkhez beküldettek:

Dobos János egyházi beszédei, II. kötet. — **Ünnepi tanítások**, részben különféle kútforrások nyomán. Ára 1 frt 80 kr. — Ezen 29 beszédet tartalmazó kötet ép úgy mint előzője méltán számolhat az érdeklődő közönség támogatására. — A kiadó: Dobos László még most is elfogad előfizetést az első két kötetre 3 frtjával Szalk-Szent-Márton. (Pestmegye).

Gyakorlati Bibliamagyarázatok, szakfolyóirat november-decemberi füzete szerkeszti és kiadja Garzó Gyula, Békés-gyónai evang. ref. lelkész. — E füzet tartalma: Péter apostol II. levele és Krisztus hármastisztéről, Erdős Józseftől új tanubizonyossága a vállalat értékes voltának s szomorú volna, ha pártoláshiány miatt a derék szerkesztő kénytelenítették a jeles vállalat folytatásával felhagyni.

Sírvirágok, — írta Török József. — A jövedelem a czeplédi evang. nőegyleté. — Mély fájdalom által sujtott szív nyilvánulásai! — Belértéke s a czél egyiránt a partfogására ajánlják a 122 lapra terjedő költeményfüzért.

— † **Hlavacsek Mihály**, a löcsei ev. egyház volt lelkésze, az egykori löcsei ev. lyceum igazgatója, az eperjesi ev. collegium theologiai tanára és az ottani theologiai-kar dékánja e hó 18-án életének 83-dik évében egynapi betegség után elhunyt. Áldás és béke lengje körül porait!

Pályázatok.

A **pozsonyi ág.** hitv. evang. lyceumban egy a magyar, latin és tót nyelv tanításával egybekötött tanári állomás, a rendes triennium fenntartása mellett, rendes vagy esetleg helyettes tanárral betöltendő. A rendes tanár, ki egyszersmind a tanári nyugdíjintézetbe belépni köteles, évi jövedelme 950 frt és tandíjosztalék; a helyettes tanáré 700 frt. Pályázhatnak ág. hitv. ev. tanképesített egyének. A megválasztott a folyó tanév második felének elején tartozik állását elfoglalni. A kellően felszerelt folyamodványok 1886. évi januárhó 10-ig a lyceumi igazgatóságához beküldendőek.

Pozsonyban, 1885. évi december-hó 6-án.

Mossóczy Lajos.

a pozsonyi ág. hitv. ev. egyházköztség felügyelője.

A **váczi ágost.** hitv. evang. anyaegyházhoz tartozó rádi főkegyházban a kántor-tanítói állomás üresedésbe jöven, betöltésére pályázat hirdettetik. **Kötelelességek:** A szokásos kántor-tanítói teendők magyar és tót nyelven elvégzése. — Évi fizetés: 400 ft o. é., mely készpénz, termények, 4 hold szántóföld- és stólárékból áll. Ehhez járul még: egy, két szoba, konyha, kamara és istállóból álló tanítói lak és egy $\frac{3}{4}$ holdnyi nagyságú szép kert. A kellően felszerelt folyamodványok jövő évi január-hó 10-ig alulírthoz küldendőek. — Az állomás azonnal elfogalando. — Kelt Vácson, 1885. decz. 10. *Tornyos Pál*, ev. lelkész.

A **felső-lövői ág.** hitv. evang. VI. osztályu gymnázium és VI. osztályu reáliskolából álló középiskolákban újévtől

klasszikai nyelvek tanára

alkalmazandó, ki protestáns legyen és a német és magyar tannyelvet tökéletesen bírja. Az illető köteles is leend, az intézetben létező finöveldeben a többi tanárokkal felváltva felügyeletet gyakorolni. — Évi fizetés 600 ft. o. é., 6 öl tüzelőfa és szabad lakás, mely 2 szobából áll, vagy pedig 100 frt. o. é. lakbérátalány. — Képesített folyamodók előnyben részesülnek, esetleg azonban olyan pályázók is alkalmazhatók, kik a szakvizsgára most készülnek. Folyamodványok folyó év december 31-ig alulírotthoz küldendőek be.

Felső-Lövő, 1885. decz. 5.

Az iskolabizottság megbízásából:
Neubauer János,
igazgató.